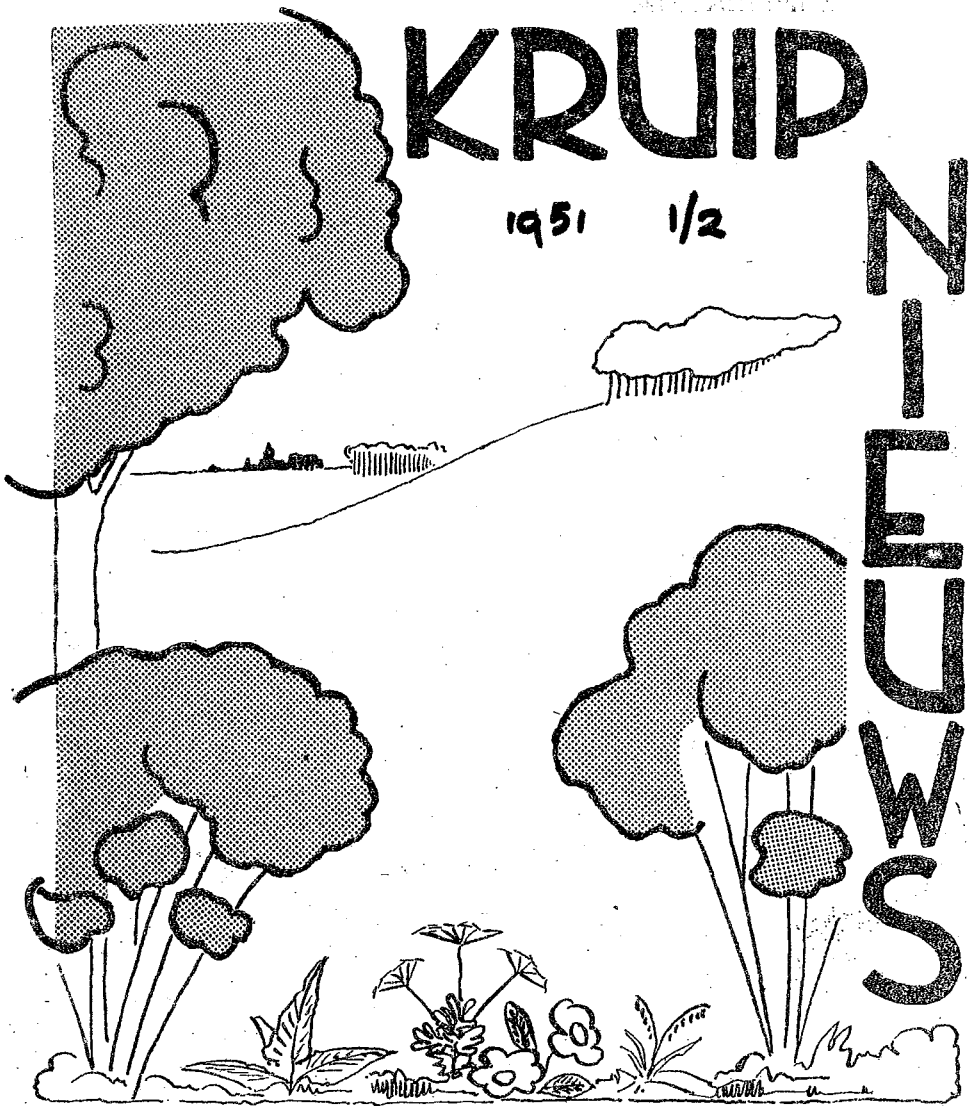

KRUIP

1951 1/2

N
-
E
W
S

KRUIPNIEUWS

ORGAAN VAN DE N.J.N. SOCIOLOGENGROEP

APRIL 1951

13e Jaargang nr 1-2

Redactie: ARIE BAKKER, Sportparkweg 4 - WAGENINGEN
HANNIE DE KOCK, Bovenweg 31 - BENNEKOM

IN HET MEKKA VAN DE PLANTENSOCIOLOGIE

Inleiding. Dit artikel is ons toegezonden door twee oud-gedienden van onze sociologengroep, die zich op het ogenblik in het centrum bevinden, van waaruit de Frans-Zwitserse plantensociologie stormenderhand Europa en ook de N. J. N. heeft veroverd. We zijn hierdoor in de gelukkige gelegenheid gesteld om in dit Kruidnieuwsnummer en misschien ook in het volgende enkele impressies op te kunnen nemen van het werk op het "Station Internationale de Geobotanique Méditerranéenne et Alpine" het Instituut van Dr Braun-Blanquet te Montpellier.

Redactie

Montpellier, 11 Maart 1951.

Een uitzonderlijk voorjaar is dit. Inplaats van kristalheldere luchten, fel licht en flinke middagtemperatuur, hebben we vandaag voor de zoveelste keer regen. Met dit verschil, dat het voor het eerst niet zo bijtend koud is als voordien.

De vegetatie is dan ook zeer ten achter. Er bloeit nog maar weinig en we zijn merendeels aangewezen op vegetatieve herkenning van voor ons meest volslagen vreemde soorten. Dit is een kunst, die we natuurlijk alleen onder leiding van Dr Braun-Blanquet machtig kunnen worden. In deze kunst is hij meester. Hij kent elk kiemplantje, sprietje en blaadje tot in ondersoorten en variëteiten en voor ons examen Hollandse floristiek zijn we Woensdag jammerlijk gezakt: Een pietepouterig jong plantje wordt uitgerukt en daar heb je het weer: "Voilà Messieurs, une plante hollandaise et alsacienne". We turen en piekeren, maar staan, evenals onze collega's uit Straatsburg met de mond vol tanden. Enfin, dan komt een soort, die hier en daar in Zuid-Limburg voorkomt of ook wel eens, oh schande, een tamelijk algemeen geval, dat we echter alleen volwassen kennen. Ook de Australische graslandspecialist moet het ontgelden met een "espece australienne" (een adventief uit Europa natuurlijk). "Alors Messieurs", klaagt Dr Braun-Blanquet, "vous connaissez mal votre flore". Zo nu en dan doen we een gelukkige greep en dank klinkt het prijzend: "Absolument", "Absolument". Zo halen we 69 soorten uit een proefvlakte van het *Brachypodium ramosum*, met zijn ongeveer 1000 kiemplantjes per vierkante meter.

Het landschap is luisterrijk, al getuigt het overal van menselijke invloed, of directer gezegd, menselijke domheid. Voorzover niet ingenomen door wijngaarden en bloeiende amandelbomen, vertonen de heuvels naast resten van mooi oud *Quercus ilex*-bos alle degeneratiestadia daarvan, die samen de beroemde "garigue" uitmaken. Stekelig struweel van *Quercus coccifera*, sterk geurende en soms stinkende soorten als *Thymus vulgaris* (Thijm), *Psoralea bituminosa* (een kleine vlinderbloem) en *Ruta angustifolia* (een broertje van de wijnruit), *Cystus*-struiken, die wij spoedig

in hun volle luister hopen te zien, prikkeldraadbosjes van *Genista Scorpius* (heel wat stekeliger dan de Nederlandse stekebrem) en *Juniperus oxycedrus* (een ieneverbes). Over het geheel planten, die door de algemene onheilstichters, de schapen en geiten, niet gegeten worden. We zijn erg dankbaar voor onze Engelse leger-beenkappen. Het laatste stadium van degeneratie is de naakte rots of schuine rotslagen, die door de harde, rode terra rossa (roodaarde) heen steken. Een schoolvoorbeeld van bodemerosie door kap en overbeweiding gepaard met afbranden om het stekelig struweel van *Quercus coccifera* kwijt te raken. Op deze woestenijen wil alleen de karige maar soortenrijke grasmat van het *Brachypodium ramosum* aarden, maar vaak nog niet eens dat. Op enkele door een gunstig moedergesteente bevoorrechte plekken herstelt zich het *Quercus ilex*-bos onder aangeplante *Pinus halepensis*, maar over het algemeen is het een hopeloze geschiedenis voor cultuur en herbebossing. Maar niet voor de plantensociologie.

Het Station Internationale de Géobotanique Méditerranéenne et Alpine (S. I. G. M. A.) ligt in een Noordelijke buitenwijk van Montpellier in een prachtig oud park, dat half verwilderd, half onderhouden is. We moeten het nog steeds eens geheel verkennen. De deur, die we elke ochtend ontsluiten, is ongeveer 150 jaar oud en onze huissleutel is een enorm geval, om op een fluwelen kussen aan te bieden. Een kachel brandt in ons werkvertrek, waar van de wanden bedekt zijn met boekenkasten gevuld met flora's en publicaties uit alle mogelijke en onmogelijke landen. In de studeerkamer van Dr Braun hiernaast bevinden zich nog meer boekenkasten. De muren van de hall en het bijgebouw voor het drogen van planten, zijn bedekt met vegetatiekaarten en geologische kaarten. Een laboratorium met voor een deel kostbare, maar nu helaas niet altijd meer volledige instrumenten, getuigt van ijverig oecologisch onderzoek verricht door nu allang beroemde figuren. Een volledig herbarium staat ons allen ten dienste. Een dan vooral de verblijsterende kennis en ervaring van Dr Braun-Blanquet.

Schoonmaak en onderhoud van het station moet door onszelf gebeuren. Dit was vroeger zo en is nog steeds zo. Want wat vroeger gold, geldt nu nog in veel sterkere mate. Dit particulier instituut is arm. Zeer arm helaas. Alleen de Zwitserse regering bleef haar contributie van 1000 Zwitserse franken jaarlijks doorbetalen en verder zijn er natuurlijk nog inkomsten uit de publicaties. Dit jaar zal de Nederlandse regering voor het eerst een bijdrage leveren. Maar f 1.500,- is niet veel als men ziet hoeveel er nodig zou zijn om alleen al het laboratorium van het nodige te voorzien.

Sinds een tiental jaren heeft dit station bovendien betekenis voor de vegetatiekartering van Frankrijk en straks van Noord-Afrika. In ons werkvertrek zitten ook twee Fransen, die zich onder leiding van Dr Braun-Blanquet voorbereiden voor hun werk in Algiers en Tunis. Verder bestaat er een belangrijk contact met de oude Universiteit van Montpellier.

Zeer bevruchtend werken de discussies met anderen over plantensociologische problemen. Na het bezoek van de Australier is er gisteren een Scot van de Universiteit van Cambridge bijgekomen, zodat de spraakverwarring weer compleet is. Al deze mensen hebben min of meer eigen opvattingen, en vooral ook eigen ervaringen en het contact met Dr Braun-Blanquet en van de werkers onderling is één van de belangrijkste punten hier.

In een volgend nummer van KRUIPNIEUWS hopen wij nog iets meer over onze ervaringen te vertellen. Laten we hopen, dat het Middellandse Zeeklimaat dan intussen zijn reputatie eer aangedaan zal hebben.

Roelof de Wit
Lutz Zwillenberg

A. Inleiding.

Het sjoebestuur, dat in 1949 besloot het Congreskamp in NW Overijssel te houden, had daarmede vooral de bedoeling hulp te verlenen aan de inventarisatie van het grote plassengebied van NW Overijssel ten behoeve van natuurbeschermingsinstanties. Het Staatsbosbeheer had de opdracht tot deze inventarisatie van de Prov. Planologische Dienst van Overijssel gekregen en werd bij de uitvoering van 't werk in het vegetatie seizoen 1949 gesteund door Natuurmonumenten, de Contact-Commissie, het Amsterdamsche Biologisch Instituut CONGO en de NJN-sjocgroep. De werkverdeling was deze, dat het Staatsbosbeheer het Noordelijk gedeelte van het plassengebied zou onderzoeken en de andere organisaties het Zuidelijke deel, met name dus de oeverlanden van Beulaker- en Belterwilde met de nabijgelegen moerasgebieden als de Zandbelt bij St Jansklooster en 't Kierse Wijde bij Meppel.

Zo gebeurde het dan, dat begin Juni 1949 Dr V. WESTHOFF, G.A. BROUWER en J. van DIJK voor Natuurmonumenten enige dagen op excursie gingen in het gebied, de deelnemers aan het Havelte-kamp van het Biologisch Instituut CONGO tal van keren moeizaam de Haagjesgracht afpunterden naar het Kierse Wijde, waarna Mr H.P. GORTER en ondergetekende een week lang kano's den en kampeerden in het enorm uitgestrekte en eenzame moerasgebied en tenslotte de sjocgroep vanuit z'n hoog en droog gelegen kampplaats bij Vollenhove de Westelijke moerasgebieden introk.

Deze excursies waren stuk voor stuk uniek. Slechts heel zelden is het immers in ons land mogelijk werkelijke ontdekkingsreizen te houden in gebieden, die - natuurhistorisch gesproken - nog witte vlekken op de kaart zijn. Niet alleen, dat dit hier in sterke mate het geval was, maar bovendien stelden de eendeloze moerassen ons ook topografisch meer dan eens voor een puzzel, aangezien de orientatie in manshoog riet nagenoeg onmogelijk is en bovendien de stafkaarten ten dele verouderd bleken. Het resultaat van al dit gezwoeg was, dat het Staatsbosbeheer voor het gehele gebied van NW Overijssel een natuurbeschermings-wensplan kon opstellen, dat thans in het planologisch overleg kan worden gebruikt.

Wanneer wij eens nagaan (voor een internationale excursie kan dat van belang zijn), welke gebieden in Nederland, internationaal gezien, uit vegetatiekundig oogpunt uniek zijn, dan moeten we vooral noemen de halophiele vegetaties (Bosplaat), enkele delen van het duingebied en de grote veengebieden. Met het Vechtplassengebied en het NW Overijsselse plassengebied komen wij in internationaal gezelschap goed voor de dag, dat is bij de bespreking van de inventarisatie-resultaten met buitenlandse plantensociologen wel gebleken.

Tijdens de inventarisatie van NW Overijssel werd bijzondere aandacht besteed aan een van de meest typische veenplantengezelschappen in ons land, n.l. de vegetaties met Draadzegge, Ronde Zegge, Slank wollegras en Sturmia, die ook in het Vechtplassengebied overal verspreid, maar niet algemeen, voorkomen.

Is ons veengebied op zichzelf al bijzonder rijk, dan spant de Draadzegge-gemeenschap toch wel de kroon door een rijke floristische samenstelling, een interessante oecologie en een moeilijk te interpreteren plaatsing in het plantensociologische systeem.

B. Verbreiding en samenstelling.

Het *Caricetum lasiocarpae* werd in drie gedeelten van het plassengebied zeer goed ontwikkeld aangetroffen, en wel in De Zandbelt, in de oeverlanden van het Belterwilde bij de eeddenkooi en in het Kierse Wijde.

De Zandbelt is gelegen tussen de Arenbergergracht, bij het dorp Belt- en Schutsloot en het hoge land van Vollenhove. Het uitwigen van het veen tegen dit diluviale gebied heeft waarschijnlijk een grote invloed op de oecologie van het veengebied. Zoals dit eveneens van Het Hol bij Kortenhoeve bekend is, zien we ook hier in de meest Westelijke sloten kwel-

4. verschijnselen die zich manifesteren in een bruin neerslag op waterplanten en een witgele troebeling in het water. In het Kierse Wijde dat in het Oosten grenst aan hoger gelegen zandgrond is dit verschijnsel nog veel duidelijker waar te nemen. Er is wel eens geopperd dat de verbreiding van Galigaan afhankelijk zou zijn van zandgrond op geringe diepte. Inderdaad komt in de Zandbelt vrij veel Galigaan voor evenals in Het Hol bij Kortenhoeft. In het kwelgebied van het Kierse Wijde werd deze interessante Cyperacee echter niet aangetroffen. Als derde hoofdverbreidingsgebied van het *Caricetum lasiocarpae* in NW Overijssel moeten dan nog worden genoemd de moeraslanden bij de eendenkooi van Wanneperveen met name langs de Kerkgracht en de Schutsloot. In al deze gebieden treffen we het *Caricetum lasiocarpae* aan als vrij uitgestrekte en zeer homogene zegge-vegetaties, die uit de verte al opvallen door een bronsgroene kleur. Zoals ook de Knopbiesgemeenschap in de duinvallei op kleur kan worden gedetermineerd. Zo'n associaat van het *Caricetum lasiocarpae* is wel het mooiste, wat het plasseengebied ons kan bieden. Sierlijke en tere zegge-soorten als Ronde zegge en Draadzegge, rose bloemtrossen van Rietorchissen en de meer bleke van Vleeskleurige Orchis, grote witte Parnassia-bloemen, bescheiden geelgroene *Sturmia's* met parmantig-forse orchideeenvruchtjes, en in de moslaag een keur van de mooiste mossen, die we in Nederland hebben: het forse Schorpioenmos, het bronskleurige Sterregoudmos, Parapluitjesmos, met zijn antheridiën en archegoniëndragers, ingenieus gevorkte *Riccardia's* en nog veel meer mossen. Het is al moeilijker om er toe te komen, deze bijzonder tere vegetaties te kwetsen door het maken van opnamen, nog moeilijker is het, met behulp van een grote opnametabel het beeld van deze prachtige plantengemeenschap te voorschijn te toveren. Uiteraard wil ik me verder in dit artikel beperken tot de wetenschappelijke analyse van de vegetaties. Het onder woorden brengen van de esthetische waarde, die ik echter toch niet geheel wilde voorbijgaan, zij verder aan anderen overgelaten.

Wat nu de plaats van deze gemeenschap in de successie betreft, hierover is van NW Overijssel minder bekend dan van Het Hol bij Kortenhoeft. In het laatste gebied treffen we op een paar bevoorrechte plekje een zeer geleidelijke vegetatie-overgang aan, die we door middel van transsecten konden beschrijven. In de op stapel staande uitgave van de Vechtplassen-commissie voor Kortenhoeft wordt daarover verslag uitgebracht. In NW Overijssel hebben we tot nu toe niet dergelijke geleidelijke overgangen aangetroffen. Het *Caricetum lasiocarpae* vormt er meestal een 'moerasweide', die zich van de ene legakker tot de andere uitstrekt. Alleen op de terreinen ten Zuiden van de Aalscholverkooi van Wanneperveen serden zeer duidelijk aan het *Caricetum lasiocarpae* voorafgaande vegetatie-stadia waargenomen. Evenals bij Kortenhoeft, is het ook hier de Snavelzegge, die in plm 15 cm diep water de Draadzegge voorafgaat, waarna Schorpioenmos optreedt, de bodem wordt wat opgehoogd en geleidelijk aan het optimale stadium van het *Caricetum lasiocarpae* met Ronde zegge, Slaak wollegras, *Sturmia* en de andere kensoorten en constante begeleiders bereikt wordt. In de eindeloos uitgestrekte rietwildernissen ten NW van de Beulakerwijde komt het *Caricetum lasiocarpae* over veel kleinere oppervlakten voor (RW 49050 en RW 49056). De successie zal in dit, duidelijk weer eutrophe gebied, wel een ander zijn, waar het ontbreken van Draadzegge in deze terreinen trouwens reeds op wijst. Ook in twee gedeelten van het Kortenhoeftse plasseengebied, n.l. in de Oostzijde en de Westzijde, komt het *Caricetum lasiocarpae* voor in een vorm, die vrij sterk afwijkt van de associaten in 'Het Hol' en die zijn verklaring waarschijnlijk vindt in een andere ontstaanswijze, n.l. uit *Magnocaricion*- en *Phragmition*-vegetaties en niet uit Snavelzegge- en initiale Draadzeggebegroeiingen. Het is duidelijk dat deze markante successieverschillen hun oorzaak wel zullen hebben in bepaalde chemische factoren van het omringende water. Zeer globaal duiden we dit aan door een verlanding via vegetaties met kleine zegen 'mesotroph' en een via *Magnocaricion* en *Phragmition* 'eutroph' te noemen (beter is mesotrophent en eutrophent). Maar, zoals V. WESTHOFF reeds in het overzicht bij de bespreking van het *Caricetum lasiocarpae* zegt, deze termen zijn niet meer dan stoplappen ter aanduiding van nog onbekende verschillen in oecologische gesteldheid.

B I J L A G E

BIJ

KRUIPNIEUWS 13e JAARGANG Nr 1-2

APRIL 1951

*

CARICETUM LASIOCARPAE

IN N. W. OVERIJSEL

Roelof de Wit

Noot redactie. Deze bijlage kan worden verwijderd, terwijl de tekst van het artikel een geheel blijft. Hij kan dus voortdurend ter vergelijking eraanst worden gehouden.

CARICETUM LASIOCARPAE IN N. W. OVERIJSEL

Nummer opname	RW	RW	RW	RW	RW	RW	RW	RW	RW	KW	KW	KW
	43	44	46	47	50	51	52	56	15	18	12	
Oppervlakte in m2	10	6	16	15	15	16	20	20	10	16	10	
Bedekking kruidlaag in %	90	80	70	80	100	90	80	90	90	80	95	
Bedekking moslaag in %	95	100	100	100	90	80	60	90	100	60	95	
Associatie-Kensoorten (Caricetum lasiocarpae)												
Carex diandra	3-2	2-2	3-2	3-2	3-2	3-2	3-2	3-2	3-2	2-2	3-4	
Carex lasiocarpa			x-2	1-2		x-1	x-1		1-1	1-1		
Eriophorum gracile			2-2	x-1		x-1	x-1					
Verbonds-kensoorten (Caricion canescentis-fuscae)												
Stellaria palustris		x-1					x-1	x-1		x-1	x-1	
x Sagina nodosa	x-1	x-1		x-1			x-1	2-2		1-2		
Vioja palustris			x-1					x-2		1-1	x-1	
Sphagnum teres			x-2					1-2				
Sphagnum contortum	1-2				x-2							
Orde-kensoorten (Caricetalia fuscae)												
x Liparis Loesellii	1-1	x-1	x-1	1-1	1-1	x-2	1-2	x-2	x-2	1-2	x-1	
Pedicularis palustris	x-2	x-1	1-2	1-1		x-2	x-1	1-1	1-1	x-1	1-1	
Comarum palustre	x-2	x-1		x-2	1-2	2-2	1-2	1-1	x-2	1-1	1-1	
x Campyllum stellatum	1-2	1-2	x-2	1-2			1-2			x-2	2-2	
x Scorpidium scorpioides	1-2		5-5	5-5						2-2	1-2	
x Fissidens adiantoides	1-3				x-2		x-2			1-2	x-2	
Klasse-kensoorten (Scheuchzerio-Caricetea fuscae)												
Menyanthes trifoliata	4-3	4-3	3-3	3-2	3-3	1-2	x-2	3-3	1-2	2-2	3-3	
Hydrocotyle vulgaris	1-2	2-2			1-2	1-2	x-1	x-1	1-1	x-1	x-1	
Ranunculus flammula							x-1			x-2	x-1	
Begeleidende soorten												
Equisetum limosum	1-1	1-1	1-1	1-1	3-1	2-1	2-1	2-1	2-1	1-1	x-1	
Mentha aquatica	x-1	x-1	x-1	x-1	1-1	1-1	x-1	1-1	1-1	x-1	x-1	
Cirsium palustre	x-1	x-1	x-1	x-1	x-1	x-1	x-1	x-1	x-1	x-1	x-1	
Calliergonella cuspidata	4-3	5-5		x-2	5-4	4-4	4-3	5-4	5-4	2-2	5-3	
Peucedanum palustre	1-1	x-1		x-1	1-1	x-1	x-1	1-1	x-1	x-2	x-1	
x Bryum bimum	2-2	1-2	2-2	1-2		2-2	1-2		1-2	2-2	2-2	
Cardamine pratensis			x-1	1-1	x-1	x-1	x-1	x-1	x-1	x-1	x-1	
Lysimachia thyrsoflora	x-1		1-1	1-1	1-1			1-1	x-1	1-1	x-1	
Lythrum Salicaria	1-1	x-1				x-1	x-1	x-1	x-1	x-1	x-1	
Galium palustre	x-2	x-1	x-2	x-2		x-2		1-1	x-1	1-1		
Lycopus europaeus		x-1		x-1	x-1		x-1	x-1	x-1	1-1	x-1	
Caltha palustris			x-1		x-1	2-2	2-2	x-1	1-1	x-1	x-1	
x Orchis incarnata	1-1	x-1				x-1	1-1	1-1	1-1	x-1	x-1	
Marchantia polymorpha	x-2					x-2	1-2	x-2	2-2	2-2	x-1	
x Riccardia pinguis	x-1	x-1		x-1			x-1		1-2	1-2	1-2	
Coronaria Flos-cuculi		x-1				1-1	1-1	x-1	2-1	x-1	x-1	
Eupatorium cannabinum				x-1		x-1	x-1	x-1	x-2	x-1		
Carex c. f. stricta (reg)			2-2	x-2		x-2	x-1		x-2	1-2	x-2	
Drosera rotundifolia	x-1	x-2		x-2		x-2	x-2			1-2	x-1	
x Riccardia cf. sinuata	x-2		x-1			x-2	x-2		1-2	x-2		
Maium affine	x-2				1-2	x-1	x-2	1-2	x-1			
Juncus articulatus			x-2			1-1	x-1		x-1	x-1	x-1	
Holcus lanatus		x-2				x-1	1-2		1-2	x-2	x-2	
Salix cf. cinerea (j)	1-2			x-1	x-1	x-1	x-1	x-1		x-1	x-1	
Ainus glutinosa (j)				x-1		x-1	1		x-1	1-1	x-1	
Utricularia minor	x-2			x-2				1-2		x-1	x-1	
Orchis praetermissa ssp. junialis		x-1			1-1	x-1	x-1	1-1				
Valeriana dioica		1-2				1-2	2	1-2		x-1		
Rhinanthus glaber		1-1		x-1		x-1	1				1-1	
Agrostis canina		1-2		x-2		x-1			1-2	x-1		
Carex inflata			1-2			x-1	x-1		x-1	x-1		
Salix repens				x-1			1-2		x-1	1-2	x-1	
x Parnassia palustris		1-2		x-2		1-2	1-1					
Anthoxanthum odoratum		x-1				x-2	x-1				x-1	
Phragmites communis			x-1		x-1				x-1		x-1	
Juncus subnodulosus			x-2		x-1			x-1	x-2			
Calamagrostis neglecta				x-2					1-2	1-1	1-1	
Dryopteris thelypteris		x-1			x-2		x-1					
Calamagrostis canescens		x-2			1-2			1-2				
Ranunculus Lingua			x-1		x-1				x-1			
Lotus uliginosus					x-2		x-2			x-1		
Linum catharticum							x-1			x-1	x-1	
Filipendula Ulmaria									x-1	x-1	x-2	
Salix aurita (j)									x-1	x-1	x-1	
Myrica Gale			x-2	x-1					1-2	x-1	x-1	

N.B. De met x gemerkte soorten zijn kensoorten van het Caricion Davallianae, of bereiken in dat verband hun optimum

TOPOGRAFISCHE- EN ANDERE GEGEVENS BETREFFENDE DE IN DE TABEL VERWERKTE OPNAMEN

N.B. De in de tabel gebruikte opname-nummers RW 43, RW 44 etc. moeten steeds gelezen worden als RW 49043, RW 49044 etc. in de tabel zijn deze aanduidingen wegens plaatsgebrek bekort

- RW 49043. 5 Juli 1949. Opname H. P. GORTER en R. J. de WIT. Terrein ten Z van verbindingssloot Dirkswijde-Vossebelt; "De Zandbelt", gem. Ambt-Vollenhove. Grondwater 0-5 cm diep.
- RW 49044. Opname H. P. GORTER en R. J. de WIT 5 Juli 1949. Veenlaadje direct ten W van RW 49043.
- RW 49046. Opname H. P. GORTER en R. J. de WIT 6 Juli 1949. Wanneperveen, terrein ten Z van de Kooi. Kad. perceel 2519, eigendom "Natuurmonumenten". Trilveen, grondwater 0-5 cm.
- RW 49047. Opname H. P. GORTER en R. J. de WIT 6 Juli 1949. Perceel naast dat van RW 49046. Trilveen, grondwater 5-10 cm diep.
- RW 49050. Opname H. P. GORTER en R. J. de WIT 8 Juli 1949. Moerasland ten NW van Beulakkerwijde, de z. g. Achterweiden, ten NW van de Vaartsloot. Jongere verlandingsstadia temidden van drogere rietvelden.
- RW 49051. Opname excursie sjocgroep 9 Juli 1949. Zandbelt, tussen Mastenbroeker kolk en Venematen. Zeer groot trilveen. Grondwater 5-10 cm onder oppervlakte.
- RW 49052. Opname excursie sjocgroep 9 Juli 1949. Zandbelt, zelfde terrein als RW 49051.
- RW 49056. Opname excursie sjocgroep 10 Juli 1949. Achterweiden, gem. Ambt-Vollenhove, p1m 300 m ten Z van Ettelands kanaal. Verlandingsstadium, grondwater tot 10 cm beneden maaiveld.
- KW 15, KW 18 en KW 12. Opnamen excursie Amsterdamse Biologendispuut CONGO o. l. v. W. MEYER, eind Juni 1949. Kierse Wijde bij Meppel, moeraslanden ten O. van de grote Plas.

NIET IN DE TABEL OEGENOMEN SOORTEN

Orchis praetermissa	RW 50: 1-1; RW 56: x-1		
Carex acutiformis	RW 50: x-1; RW 56: 1-1		
Thracia hirta	RW 51: x-1; RW 52: x-1		
Euphrasia stricta	RW 51: x-1; RW 52: x-1		
Trifolium pratense	RW 51: x-1; RW 52: x-1		
Climacium dendroides	RW 51: x-2; RW 52: x-1		
Pestuca rubra	RW 52: x-1; KW 18: x-2		
Cicuta virosa	RW 56: x-1; KW 18: x-1 ⁰		
Carex canescens	KW 15: x-2; KW 12: x-1		
Myosotis caespitosa	KW 15: x-1; KW : x-1		
Lathyrus palustre	RW 44: x-1 ⁰	Carex demissa	RW 47: x-1
Sium erectum	RW 50: x-1	Juncus bulbosus	RW 47: x-2
Sphagnum plumulosum	RW 50: x-2	Trifolium repens	RW 51: x-1 ⁰
Myosotis palustris	RW 51: x-1	Taraxacum spec.	RW 51: x-1
Hypericum tetrapterum	RW 52: x-2	Luzula multiflora	RW 52: x-1
Ranunculus repens	RW 52: x-1	Trifolium dubium	RW 52: x-1
Riccardia multifida	RW 52: 1-2	Sphagnum acutifolium	RW 52: x-2
Sphagnum squarrosum	RW 52: x-3	Calliergon giganteum	RW 56: x-1
Rumex Hydrolapathum	KW 15: x-1 ⁰	Poa palustris	KW 15: 1-2
Philonotis cf. marchica	KW 18: 1-2	Sagina procumbens	KW 18: x-2
Aulacomnium palustre	KW 18: x-2	Blyttia Lyelli	KW 12: x-1
Succisa pratensis	KW 12: x-1	Mnium affine	KW 12: x-2
Valeriana officinalis	KW 18: x-1 ⁰	Utricularia intermedia	KW 12: x-1
Angelica silvestris	KW 12: x-1 ⁰		

L I T E R A T U U R

- DUVIGNEAUD P., La tourbière eutrophe à Carex lasiocarpa (Caricetum diandrolasiocarpae) dans les marais de la Haute Semois, entre Sampont et Vance. Lejeunia, Revue de Botanique, 12, 1948.
- DUVIGNEAUD P., Classification Phytosociologique des Tourbières de 1re Europe. Bulletin de la Société Royale de Botanique de Belgique, 81, pag. 58-129. Gembloux 1949.
- DUVIGNEAUD P., en C. Vanden Berghen, Associations tourbeuses en Campine Occidentale. Biologisch Jaarboek Dodonea, 12, pag. 53-90. Antwerpen 1945.
- JONG B. de, De Broekbossen, het Magnocaricion en Caricion fuscae van de Gagelpolder. "Kruipnieuws" jrg. 6, no 3, pag. 5-10. Utrecht 1945
- KOCH W., Die Vegetationseinheiten der Lintebena. Diss. Zürich, Jahrbuch der St Gallischen Naturwissenschaftlichen Gesellschaft, 61. St Gallen 1926.
- LEBRUN J., A. Noirfalise, P. Heezemann en C. Vanden Berghen, Les Associations végétales de Belgique. Centre de Recherches écologiques et phytosociologiques de Gembloux, comm. 8. Gembloux 1949.
- MEYER W., Het Kierse Wijde, een plassengebied in NW-Overijssel. De Levensde Natuur. April 1950.
- VLIEGER J., Aperçu sur les unités phytosociologiques supérieures des Pays-Bas. Ned. Kruidkundig Archief, 47, pag. 335-353. 1937.
- WESTHOFF V., The vegetation of dunes and salt marshes on the Dutch islands of Texschelling, Vlieland and Texel. Diss. Utrecht 1947. 131 pag.
- WESTHOFF V., Flora en vegetatie van Overijssel. In "Overijssel, aspecten en perspectieven". Ter perse.
- WESTHOFF V., J. W. van Dijk en H. Paschier, met medewerking van G. Sissingh, Overzicht der plantengemeenschappen in Nederland. A^o dam 1946, 2e druk, 118 pag.
- WIT R. J. de, De sociologische plaats van Sturmia in ons land. "Daar bot iets" indertijd orgaan van de Botanische Comm. van de Ned. Jeugdbond voor Natuurstudie, Jrg 1 no 6, pag. 3-7. 1946.
- WIT R. J. de, Het Caricetum lasiocarpae bij Kortenhoeft, in verband met de verbreiding en systematische plaats van de associatie. In "Kortenhoeft boek", uitg. v. d. Comm. v. d. Vecht en het Oostelijk en Westelijk plassengebied. Binnenkort ter perse.

C. Bespreking tabel -systematische plaats Caricetum lasiocarpae.

Bij de opstelling van de tabel is het systeem van de tweede druk (1946) van het Overzicht der plantengemeenschappen in Nederland vrijwel volledig aangehouden: slechts voor het Verbond is een andere naam gebruikt, maar de lijst van verbondskensoorten is weer geheel overgenomen. Dit betekent echter niet, dat deze indeling geheel voldoet.

Het Caricetum lasiocarpae is het eerst beschreven door WALD KOCH en wel in 1926 in zijn dissertatie "Die Vegetationseinheiten der Linthebebe". Hij beschouwde Carex lasiocarpa als de belangrijkste kensoort, maar vermeldde tevens, dat de soort ook in dynamogenetisch verwante associaties doordringt. Dit is in ons land zeer duidelijk te zien: Carex lasiocarpa is een oecologisch vrij-plastische plant, en als kensoort beslist van minder belang dan Carex diandra en Eriophorum gracile. De laatste soort, het Slanwollegras, is in Nederland nogal zeldzaam, maar wordt misschien wel eens over het hoofd gezien. Het verschil met Eriophorum angustifolium, het gewone Veenpluis, bestaat daarin, dat de aartjes ijler zijn en ruwe aarsteeltjes hebben; dit laatste, uiterst criterisch kenmerk, is alleen met een loupe goed te zien. Eriophorum gracile kan, althans in ons land, worden beschouwd als het schoolvoorbeeld van een goede kensoort. We hebben hier stellig te maken met trouwgraad 5, dus met een exclusieve soort voor het Caricetum lasiocarpae.

Ook KOCH vermeldde in zijn tabel van 1926 deze kensoorten en er kan dan ook geen twijfel aan bestaan, dat zijn vegetaties tot dezelfde associaties als de vegetaties van Carex diandra in NW Overijssel behoorden. Om redenen van prioriteit is het nu wel noodzakelijk, ook in ons land te spreken van Caricetum lasiocarpae, alhoewel bij ons Carex diandra een hogere trouwgraad heeft dan Carex lasiocarpa en in het optimale stadium van de gemeenschap meestal domineert. Zouden we de gemeenschap in Nederland voor het eerst beschrijven, dan zouden we haar zeker Caricetum diandraedopen.

KOCH introduceerde in zijn publicatie voor het eerst de Verbondsnaam Caricion fuscae, waar hij de associatie bij onderbracht. Blijkens zijn tabellen verstond hij daaronder echter vegetaties, die wij thans onder het Caricion Davallianae zouden rangschikken. Pas in 1936 heeft NORDHAGEN het Caricion Davallianae van het Carion fuscae afgesplitst; beter is dan ook nu het gebruiken van de door NORDHAGEN aan het Verbond gegeven naam: Caricion canescentis-fuscae.

Het zijn deze twee verbonden: Caricion canescentis-fuscae (Verbond der Kleine Zeggen) en Caricion Davallianae (Knobbies-verbond), die het ons moeilijk maken, de sociologische plaats van de door ons opgenomen associaties van het Caricetum lasiocarpae te bepalen. Een critische beschouwing van de tabel brengt immers direct aan het licht, dat deze vegetaties veel elementen gemeen hebben met de associaties van de duinmoerasen, die in ons land het Caricion Davallianae vormen. Volgens de kensoortenlijst van het "Overzicht" komt er zelfs een verbondskensoort van dit laatste verbond in 7 van de 11 opnamen voor, n.l. Orchis incarnata. Volgens andere auteurs worden echter ook Parnassia palustris en Scorpidium scorpioides als kensoort van dit verbond beschouwd. Ieder, die enige ervaring heeft in de Nederlandse veenplantengezelschappen, kan uit de tabel direct afleiden, dat het Caricetum lasiocarpae in NW Overijssel een vrij groot aantal soorten bevat, die kenmerkend zijn voor het Caricion Davallianae, dan wel in dit Verbond hun optimum bereiken. In de tabel zijn deze met een x- teken aangegeven. Dit zijn dus: Orchis incarnata, Liparis Loeslii, Parnassia palustris, Sagina nodosa (m.i. ten onrechte als kensoort van het Caricion canescentis-fuscae beschouwd; de soort heeft zeer bepaaldelijk haar optimum in de initiale stadia van het Schoenetum nigricantis metoeneuse), en de mossen Scorpidium scorpioides, Campylopus stellatum, Fissidens adiantoides, Bryum bimum, Riccardiapinguis en Riccardia sinuata. Wanneer we nu bovendien nog constateren, dat de officiële kensoorten van het Caricion canescentis-fuscae uit de tabel niet erg frequent en zeker niet erg abundant optreden (met een kleine uitzondering in RW 49052 voor Sagina nodosa, die als kensoort dus echter eerder tot het andere kamp

behoort), dan is het duidelijk, dat we met dezelfde opnamen ook een tabel hadden kunnen samenstellen, waarbij we het Caricetum lasiocarpae bij het Caricion Davallianae onderbrachten. Ook Dr Braun-Blanquet bleek, na het doorlezen van de tabel, deze mening te zijn toegedaan. De associatie neemt dus in deze vorm een tussenpositie tussen de beide Verbonden in. Uit een oecologisch gezichtspunt is, dat bijzonder interessant, want men moet zich dan de vraag stellen, welke de oecologische factoren zijn, die deze veenvegetaties gemeen hebben met de vegetaties van de duinmoerassen, zoals de Knobbiesgemeenschap. De plantensociologische systematiek geeft hier de oecologen de richting aan, die een eventueel onderzoek zou moeten inslaan.

In de buitenlandse literatuur is over het Caricetum lasiocarpae vrij veel te vinden. In het bijzonder hebben de Belgische plantensociologen zich de laatste jaren met deze, ook voor hen zeer interessante plantengemeenschap beziggehouden. DUVIGNEAUD en VANDEN BERGHERN beschreven in 1945 een oligo-tropheate en verarmde vorm uit het Westelijk deel van de Kempen, terwijl DUVIGNEAUD in 1948 een publicatie heeft laten verschijnen over zeer rijk ontwikkelde associaten van het Caricetum lasiocarpae langs de Haute Se-mois, in het Zuiden van België. In zijn zeer doorwrochte en lezenswaardige publicatie wordt het Caricetum diandro-lasiocarpae, zoals hij het noemt, bij het Caricion Davallianae ondergebracht.

D. Slotbeschouwing.

De vegetaties met Ronde zegge, die ons in NW Overijssel zo enthousiast maakten, blijken dus in plantensociologisch opzicht van groot belang te zijn. Floristisch behoren ze tot de beste plekken van het plasseengebied. Soorten als Carex diandra, Carex lasiocarpa, Eriophorum gracile, Liparis Loeselii, Orchis incarnate, Parnassia palustre en - last but not least - Calamagrostis neglecta zijn stuk voor stuk floristische paradijspaardjes. Daarbij spant de laatste soort, een z.z.z.-tje, die alleen in Kierse Wijde massaal voorkomt, wel de kroon. Door het bestuderen van deze ene associatie kunnen we dus al enig idee krijgen van de unieke wetenschappelijke betekenis van het NW Overijsselse plasseengebied. Nogmaals: hiermee kunnen we internationaal voor de dag komen; een gesprek met een Engelse botanicus over dit gebied aan de hand van de hier afgedrukte tabel, heeft me daar ten overvloede nog eens van overtuigd. Het is dan ook te hopen, dat het vele inventarisatiewerk, dat hier in uitstekende samenwerking van een aantal organisaties is verricht, zal resulteren in een blijvend behoud van de meest typische delen van het plasseengebied. De natuurbescherming streeft ook hier naar een synthese van de belangentegensstellingen, die momenteel nog vaak aanleiding geven tot wrijving en zelfs wel eens tot strijd. In een gebied als dat van NW Overijssel moet echter een belangrijke plaats worden ingeruimd voor de natuurbescherming, want hier zijn meer dan lokale, nationale en zelfs internationale belangen in geding.

Roelof de Wit

Gaarne zou ik hier enige aanvullingen uit eigen ervaring willen geven omtrent het voorkomen en de oecologie van de maanvaren in onze duinen. Wat betreft de verspreiding: in het duindistrict vond ik hem ook bij Bakkum en tussen Katwijk en Noordwijk. Kees verwachtte hem in de Koegelwieck op Terschelling, zulks op grond van de daar aanwezige vegetatie. Ik vond hem hier inderdaad, maar niet in het vegetatietype waar Kees hem verwachtte. Hij groeide hier n.l. in een vrij vochtige duinvlakte vlak achter de zeereep, in een veld van duinrietgras (*Calamagrostis lanceolata*), waarin zeer veel addertong (*Ophioglossum vulgatum*) en kleine ratelaar (*Rhinanthus minor*). Ook elders vond ik de maanvaren niet steeds in de door Kees genoemde begroeiingen. Wel was dit het geval bij Katwijk en bij Bakkum, waar hij in kalkrijk, open en behoorlijk droog duin stond op zwak glooiende N-hellingen, in grasvegetaties behorende tot het *Festuceto-Galietum maritimi* en in muizenortjesvegetaties. Sterk afwijkend is een standplaats in de 'Verbrande Pan' tussen Bergen en Egmond. Kees wees er al op, dat de vindplaats aan de Beuwigse Laan bij Bergen, dus niet ver daar vandaan, afweek door de aanwezigheid van een aantal bosplanten. Nog sterker is dit het geval met de vindplaats die ik hier op het oog heb, n.l. een droog eikenbosje op een zeer zwak glooiende helling. De bodemvegetatie is een facies van dalkruid (*Maianthemum bifolium*). Daartussen staan: bosaardbei (*Fragaria vesca*), kleine bevernel (*Pimpinella saxifraga*), ruig viooltje (*Viola hirta*), keverorchis (*Listera ovata*), gewone wespenorchis (*Pipactis latifolia*) en duinroosje (*Rosa pimpinellifolia*). Aan struiken noteerde ik kamperfoelie (*Lonicera Periclymenum*), Gelderse roos (*Viburnum Opulus*), meidoorn (*Crataegus monogyna*) en lijsterbes (*Sorbus Aucuparia*). Zoals men ziet, een vegetatie die ook zonder de maanvaren merkwaardig en interessant genoeg is. Vroeger (1935-1940) stond de maanvaren hier vrij veel, maar in de afgelopen zomer heb ik na veel zoeken niet meer dan een plantje in dit bosje kunnen vinden. In dit verband zou ik graag de aandacht van de lezers willen vestigen op deze duinbosjes in de Verbrande Pan, die floristisch zeer merkwaardig zijn en een grondig sociologisch onderzoek ten zeerste waard. Behalve droge eikenbosjes als hierboven beschreven vinden we er ook vochtige berkenbosjes met veel rondbladig wintergroen (*Pyrola rotundifolia*) en weinig vogelnestjes, *Neottia Nidus Avis* (laten staan). Het schijnt ook in dit vegetatietype te zijn, dat de zeer zeldzame koraalorchis (*Corallorhiza innata*) tot voor kort gegroeid heeft (en misschien nog groeit?). Anderzijds zijn er ook bepaald drassige berkenbosjes met veel watermunt (*Mentha aquatica*), waternavel (*Hydrocotyle vulgaris*) en addertong.

Jan Barkman

DE MAANVAREN (BOTRYCHIUM LUNARIA) IN DE VERBRANDE PAN

Het floristisch en plantensociologisch onderzoek van de Verbrande Pan, waartoe JAN BARKMAN in bovenstaand artikelje aanspoort, hebben MIÉK HOFFMANN en ondergetekende in 1950 uitgevoerd; een verslag daarvan is te vinden in 'De Levende Natuur', Maart, April en Mei 1951. Wij hebben de Maanvaren in de Pan tamelijk veelvuldig (acht maal) aangetroffen en wel in zeer uiteenlopende typen van begroeiing. Evenals BARKMAN hadden wij op grond van onze ervaring in het Duindistrict de Maanvaren in hoofdzaak verwacht op grazige vegetaties (*Festuceto-Galietum koelerietosum*) op Noordhellingen. Eenmaal namen wij de soort inderdaad hier waar, echter slechts in een klein exemplaar. Fors ontwikkelde planten in groter aantal (tot 18 stuks bijeen) vonden wij evenwel steeds op meer beschaduwde, al of niet vochtige groeiplaatsen. De rijkste vindplaats, tevens de Noordelijkste in het gebied, was een droog, open bosje van esp (*Populus tremula*) op een zandige Noordhelling, nog zonder humus (permanent vierkant nr. 4). Kruid- en moslaag telde er 42 resp. 9 soorten (op 5x18 m). Het aspect werd bepaald door Dauwraam (*Rubus caesius*); als bosplanten waren o.a. aanwezig Zomerreik (*Quercus robur*), Nagelkruid (*Geum urbanum*), Meidoorn (*Crataegus monogyna*), Drienerfmuur

(*Moehringia trinervia*), *Zuurbes* (*Berberis vulgaris*) en *Eglantier* (*Rosa eglanteria*); als zonn- en baseminnende soorten o.a. *Driedistel* (*Carlina vulgaris*), *Scherpe Fijnstraal* (*Erigeron acer*), *Stalkruid* (*Ononis repens*), *Bitterkruid* (*Picris hieracioides*) en *Fakkelgras* (*Koeleria albescens*); verder noemen we nog *Eikvaren* (*Polypodium vulgare*) *Asperge* (*Asparagus officinalis*), *Ruig Viooltje* (*Viola hirta*), *Breedbladige Wespensorchis* (*Epipactis latifolia*), *Kleine Bevernel* (*Pimpinella saxifraga*), *Bosaardbei* (*Fragaria vesca*), *Glad Walstro* (*Galium mollugo*) en zeer veel *Kamperfoelie* (*Lonicera periclymenum*). Dit bosje vertoont dus grote overeenkomst met de door BARKMAN beschreven *Dalkruid-facies*, waar ook wij de *Maanvaren* aantreffen; inderdaad rekenen wij beide bossen tot hetzelfde locale type, n.l. het "rijke droge eikenbos" (een van de acht bostypen, die we in de Verbrande Pan onderscheiden).

Bij deze waarneming sluit zich aan één vondst van een exemplaar in dicht, maar nog laag struweel op een vrij stijle Noordhelling (Dauwbraam, Kruiwilg, Meldoorn, Zuurbes, Kamperfoelie, Hondsgroos, Bottelroos en Eglantier) en een ontdekking van drie exemplaren in de randzone van een dicht bosje met Zuurbes, Asperge, Ruig Viooltje en Kleine Bevernel, dat eveneens tot het "rijke droge eikenbos" moet worden gerekend.

Volkomen verschillend hiervan was een groeiplaats op een van de vochtigste (en althans in de winter 1950/'51 geïnundeerde) humeuze plekken van de Pan, in een vegetatie (permanent quadrat nr 16), bestaande uit horsten van *Pijpestrootje* (*Molinia coerulea*) en slenken met veel addertong (*Ophioglossum vulgatum*) en verder o.a. *Tweerijige Zegge* (*Carex disticha*), *Drienerfzegge* (*Carex trinervis*), *Kattestaart* (*Lythrum salicaria*), *Klaverig walstro* (*Galium uliginosum*), *Duinriet* (*Calamagrostis epigeios*), *Moerasviooltje* (*Viola palustris*) en veel *Waternavel* (*Hydrocotyle vulgaris*). Talrijker kwam de *Maanvaren* voor in een bos van het type "arm nat berkenbos"; met ongeveer dezelfde ondergroei als deze *Molinia*-vegetatie te zien gaf, vermoedelijk een successie-stadium daarvan. Wij zien hier dus enige overeenkomst met de standplaats in de Koegelwieck, door BARKMAN beschreven, maar ons niet bekend. Zelf ken ik de *Maanvaren* van Terschelling slechts uit een matig vochtige *Kraaiheide-Kruiwilg*-begroeiing aan de rand van een duinvallei bij het dorp Oosterend; een o.a. ook door *Oorchis morio* gekenmerkte variant met *Parmelia physodes* van het *Calluneto-Genistetum literalis*, vallende in de "mesoserie".

Tenslotte namen wij de *Maanvaren* nog waar in een iets vochtiger duingrasland dan het hoven genoemde droge *Festuceto-Galietum*, een subassociatie, die wij *Festuceto-Galietum molinietosum* genoemd hebben en waarvoor o.m. differentiërend zijn: *Pijpestrootje* (*Molinia coerulea*), *Veldgentiaan* (*Gentiana campestris* ssp. *baltica*), *Kattestaart* (*Lythrum salicaria*) en *Vijvingerkruid* (*Potentilla reptans*). Dit begroeiingstype komt het meest overeen met het door KEES DEN HARTOG beschreven gezelschap van zijn "mesoserie". Wij moeten er evenwel op wijzen, dat dit gezelschap in De Pan veelvuldig voorkomt, doch dat wij er de *Maanvaren* slechts eenmaal in hebben aangetroffen. Waarschijnlijk is de *Maanvaren* in de Verbrande Pan, en ook elders in de voor deze soort geschikte gebieden, algemener dan men denkt. Het is buitengewoon moeilijk om de onopvallende plant, die meestal dan nog slechts in een enkel exemplaar voorkomt, te vinden, vooral tussen het struikgewas. Men mag wel zeggen, dat eigenlijk iedere vondst toevallig is, ten dat de soort gewoonlijk over het hoofd gezien zal worden. Daar komt nog bij, dat de vegetatieperiode zeer kort is (zie artikel KEES DE HARTOG). Tenslotte wordt het vinden van de soort natuurlijk bemoeilijkt door haar voorkomen in zeer uiteenlopende vegetatietypen; waardoor men niet precies weet, waar men moet zoeken. Toch is de *Maanvaren*, ondanks het ontbreken van een duidelijke, sociologische voorkeur, zeker geen ubiquist. Haar standplaatsen zijn beperkt, maar wij weten nog niet, welke beslissende factor deze ogenschijnlijk zo verschillende standplaatsen nu eigenlijk gemeen hebben. De minimale lichtsterkte, die de soort verdraagt, ligt veel lager dan KEES DE HARTOG meent; zij groeit ook in dicht schaduwrijk bos (zie boven).

Vatten wij alle waarnemingen van KEES DEN HARTOG, JAN BARKMAN en ons samen, dan krijgen wij het volgende overzicht over de standplaatsen van de *Maanvaren*:

In het Waddendistrict: droog tot tamelijk vochtig grazig terrein (verschillende vormen van *Festuceto-Galietum*); vegetatie van *Duinriet* en *Addertong*;

gezelschap van Kruipwilg en Kraaiheide; gezelschap van Eikvaren en Kraaiheide (Poly-podiëto-Empetretum).

In het Duindistrict: bosjes en bosranden van het "type" droog rijk aan duineikenbos (sociologisch-systeematisch te rekenen tot de Querceto-Fageta en vermoedelijk nader tot het Quercion pubescentis); natte berkenbosjes, instaaende tussen Quercion pubescentis en Alnion glutinosae; vegetatie van Pijgestro en Addertong; grazige vegetatie op kalkrijke Noordhellingen (Anthyllideto-Silenetum) en successiestadia daarvan tot struweel met Eikenvaren en Rondbladig Wintergroen; droog tot tamelijk vochtig grazig terrein (Festuceto-Galietum koeleristosum en F.G. molinietosum).

Uit het binnenland, waar de Maanvaren veel zeldzamer is, ken ik haar slechts van blauwgrasland (Wagenings binnenveld, thans ontgonnen) en blauwgrasland-achtige vochtige heide op leem (Gorssell).

In de Flora Neerlandica (1948, pag. 35) geeft Dr S.J. VAN OOSTROOM op: "Vrij zeldzaam; voornamelijk voorkomend in duinpannen; buiten de duinen op grazige plaatsen en op vochtige heidegrond; vroeger in Zuid-Limburg en daar ook in spleten van kalkrotse". Deze omschrijving is wel zeer vaag (wat valt er al niet onder "grazige plaatsen"?), maar komt wel met het bovenstaande overeen.

Wie analyseert de beslissende standplaatsfactoren van de Maanvaren nader?

Laboratorium voor Plantensystematiek
en -geografie - WAGENINGEN.

Victor Westhoff

MEDEDELINGEN:

VAN WIM. Het voorgestelde weekend van 21-22 April hebben we verzet naar 28-30 April, in de veronderstelling dat iedereen vrij heeft de 30e. Hoewel eerst het plan was een phaenologie-weekend te houden in de duinen bij Katwijk, is daarvan tenslotte afgezien; we gaan nu net als in 1950 naar 't Woold. We bivakkeren bij de hr TE GRONDE, boerderij LAMMERS, 't WOOLD bij Winterswijk, waar je komt door in Winterswijk de weg naar 't Woold te nemen, die te volgen plm 6 km tot aan de splitsing bij het gedenk-teken, waar je de linker weg neemt en na 500 m rechtsaf de boerderij vindt.

Over het weekend 19-20 Mei in Bergen aan Zee krijg je nog een aparte convo. Het sjoc-congresje komt in de Biesbos van 8-11 Juni. De traditionele vergaderavond wordt een wetenschappelijke maaltijd met verschillende sociologische gerechten, waarbij waarschijnlijk onze erevoorzitter als tafelpresident fungeert. Het zou prettig zijn, als iedereen die een verslagje heeft over eigen onderzoekjes of belangrijke vondsten hier een paar minuten (max. 15 minuten) praat. Geldt speciaal voor onderwerpen die om een of andere reden niet in KRUIPNIEUWS terecht komen. Dit is de gelegenheid dat we eens over elkaars werk kunnen praten wat via K. minder gemakkelijk gaat. Lieden, profiteert van dit weekend en draai nu alvast wat in elkaar (zo mogelijk onderwerpjes opgeven bij mij). Dit is een experiment, maar we hopen dat het toch een succes wordt. Nadere aankondigingen hiervoor volgen.

VAN ARIE. Het is verwonderlijk hoe iedere KRUIPNIEUWS weer vol komt. Dit betekent allerminst, dat we over stapels copy beschikken waaruit we de fraaiste artikelen selecteren. Integendeel, het is erg droevig gesteld. Daarom doe ik een beroep op iedereen toch vooral te schrijven, zodat we een grotere kring van medewerkers hebben in K. en niet een paar mensen het gehalte van K. bepalen. Dit laatste vooral in verband met de critiek die wel eens werd geleverd op de "wetenschappelijkheid" van de laatste jaargang. We hebben nog nooit copy opzij gelegd, zorgen jullie eens dat 't zover komt (doordat we teveel hebben).

VAN HANNIE. Roei - Dat is bestemd voor diegenen die de laatste postkwitantie niet hebben betaald. En dat was nog wel over 1950. Omdat we door de enorme kosten - stijging van KRUIPNIEUWS en chronische geldnood zitten, is het nodig dat jullie medewerkers om de kas te vullen. De contributie over 1951 is nog steeds f 1,50, die je wel direct wilt storten op no 476009, t. a. v. pen. adm. van de Plantensoc. werkgroep der NJN te Bennekom. Daar er nog steeds aanvragen zijn voor oudere jaargangen van KRUIPNIEUWS, kunnen diegenen die geen belangstelling meer hebben voor hun oude nummers, die altijd kwijt tegen f 0,25 per stuk. Mijn nieuwe adres is Bovenweg 31 - Bennekom.

VAN NICO. Wie nog geen bibliotheeklijst heeft ontvangen, kan er nog een vragen bij Hannie. Mensen, gebruik die lijst nu toch, onze bibliotheek is uniek in haar soort en je kunt er op ons gebied alles in vinden. Zorg dat 't niet meer nodig is dat ik om de maand de boekekist moet uitstouwen, omdat er nauwelijks iets uitgehaald wordt. Even een kaartje aan Geuzenkade 79 III Amsterdam w en je krijgt de lectuur die je tot socioloog maakt.